

छत्तीसगढ़ माध्यमिक शिक्षा मण्डल, रायपुर

शैक्षणिक सत्र 2021-22 माह अक्टूबर

असाइनमेंट-03

कक्षा – दसवीं

विषय – संस्कृतम्

पूर्णांक-20

निर्देश :- सर्वेषां प्रश्नानां समाधानं यथा निर्दिष्टं कुरुत।

सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः

प्रश्न 1 "स्वामी आत्मानन्दः" इति पाठाधारेण अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

अंक-1 × 4 = 4

- (क) स्वामी आत्मानन्दस्य किं ध्येयं वाक्यं सर्वप्रशंसितम्?
- (ख) 1938 तमे ख्रीष्टाब्दे आत्मानन्दस्य पिता कुत्र शिक्षकरूपेण नियुक्तः?
- (ग) तुलेन्द्रस्य बालमनसि सेवाभावना बीजं कथं स्फुटितम्?
- (घ) नारायणपुरे स्थापित-रामकृष्ण-आश्रमेण कानि-कानि सञ्चालितानि सन्ति?

प्रश्न 2 अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा निर्देशानुसारेण उत्तरत –

अंक-1 × 4 = 4

"शस्त्रहता न हि हता रिपवो भवन्ति,
प्रज्ञाहतास्तुरिपवः सुहता भवन्ति।
शस्त्रं निहन्ति पुरुषस्य शरीरमेकम्,
प्रज्ञा कुलञ्च विभवञ्च यशञ्च हन्ति॥"

प्रश्नाः :-

- (क) प्रज्ञा पुरुषस्य कानि-कानि हन्ति? (पूर्णवाक्येन उत्तरत)
- (ख) 'प्रज्ञाहताः तु रिपवः सुहता भवन्ति' अस्मिन् वाक्ये 'भवन्ति' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं लिखत।
- (ग) 'रिपवः' पदस्य द्वे विलोमपदे लिखत।
- (घ) 'सुहता' पदस्य प्रकृति-प्रत्ययो पृथक् कुरुत।

प्रश्न 3 अधोलिखितेषु प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषया लिखत –

अंक-1 × 4 = 4

- (क) सर्वविद्या कुत्र अस्ति?
- (ख) तक्रं कदा पिबेत्?
- (ग) कस्य सङ्गठनं कौशलमपूर्वमासीत्?
- (घ) धनीरामः कस्याः पतिरासीत्?

प्रश्न 4 अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कित पदानां समासविग्रहं कृत्वा वाक्यानि पुनः लिखत –

अंक-1 × 4 = 4

- (क) नास्ति विद्यासमं चक्षुः।
- (ख) दिगम्बरः गच्छति स्म।
- (ग) बिलासपुरे बिलासा चतुष्पथम् अस्ति।
- (घ) पितापुत्रौ सेवाश्रमम् अगच्छताम्।

क्रमशः.....02

प्रश्न 5 अधोलिखितेषु रेखाङ्कित पदानां (प्रकृति प्रत्यय) संयोज्य वाक्यानि पुनः लिखत—

अंक—1 × 4 = 4

- (क) दिन+ठञ् क्रिया मया सम्पन्ना ।
(ख) निखिलात्मानन्देन अपूर्वं नेतृ+त्वं प्रदत्तम् ।
(ग) वर्ष+ठक् परीक्षा कदा अस्ति ।
(घ) गङ्गा पवित्र+तल+टाप् नदी अस्ति ।

प्रश्न 1. "स्वामी आत्मानन्दः" इति पाठाधारेण अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि
लिखत - (4)

(क) स्वामी आत्मानन्दस्य किं ध्येय वाक्यं सर्वप्रशंसितम् ?

उत्तर = स्वामी आत्मानन्दस्य ध्येय वाक्यं सर्वप्रशंसितम् । यथा -

"परगुण परमाणून् पर्वतीकृत्य नित्यम् ।

निजहृदि विकसन्तः सन्ति सन्तः कियन्तः ॥"

(ख) 1938 तमे ख्रीस्ताब्दे आत्मानन्दस्य पिता कुत्र शिक्षकरूपेण नियुक्तः

उत्तर = 1938 तमे ख्रीस्ताब्दे आत्मानन्दस्य पिता महात्मागान्धेना स्थापिते
बुनियादे बुनियादी-प्रशिक्षणविद्यालये वर्धायां शिक्षकरूपेण नियुक्तः ।

(ग) तुलेन्द्रस्य बालमनसि सेवाभावना बीजं कथं स्फुटितम् ?

उत्तरः तुलेन्द्रः प्रतिरविवारे गांधीनः सेवां सेवाश्रमम् आगच्छत् । तत्र सः गांधीनः भ्रमणसहायकश्चालीत् । सन्नेव तस्य बालमनसि सेवाभावना बीजं स्फुटितम् ।

(घ) नारायणपुरे स्थापित - रामकृष्ण आश्रमेण कानि कानि सञ्चालितानि सन्ति ?

उत्तरः नारायणपुरे स्थापित रामकृष्ण आश्रमेण शिक्षा - चिकित्सा - कृषि - जनसेवा - कृषक प्रशिक्षण केन्द्र - युवा प्रशिक्षण केन्द्र - चलिताचिकित्सा - विपणनक्षेत्रेषु च शान्ति सम्पन्नानि सेवाकेन्द्राणि सञ्चालितानि सन्ति ।

प्रश्न 2 अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा निर्देशानुसारेण उत्तरत - (4)

प्रश्नाः - (क) प्रजा पुरुषस्य कानि-कानि हन्ति ?

उत्तरः प्रजा पुरुषस्य कुलञ्च, विभवञ्च यशञ्च हन्ति ।

(ख) 'प्रजा हताः तु रिपवः सुहता भवन्ति' आत्मिन् वाक्ये 'भवन्ति' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं लिखत ।

उत्तरः कर्तृपदं - प्रजा

(ग) 'रिपवः' पदस्य द्वे विलोमपदे लिखत ।

उत्तरः मित्रः, सखा ।

(घ) 'सुहता' पदस्य प्रकृति प्रत्ययो पृथक् कुरुत ।

उत्तरः सुहता - सु + हन् + तल् ।

प्रश्न 3. अधोलिखितेषु प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत
भाषया लिखत -

अंक 1 × 4 = 4

(क) सर्वविद्या कुत्र अस्ति ?

उत्तर - सर्व विद्या संस्कृते अस्ति ।

(ख) तक्रं कदा पिबेत् ?

उत्तर - तक्रं भोजनान्ते पिबेत् ।

(ग) कस्य संगठनं कौशलमपूर्वमासीत् ?

उत्तर - स्वामी आत्मानंदस्य संगठनं कौशलमपूर्वमासीत् ।

(घ) धनीरामः कस्याः पतिरासीत् ?

उत्तर - धनीरामः भागवत्याः पतिरसीत् ।

प्रश्न-५ अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कित पदानां
समास विग्रहं कृत्वा वाक्यानि पुनः लिखत-

अंक $1 \times 4 = 4$

(क) नास्ति विद्या समं चक्षुः।

उत्तर-विद्यया समं चक्षुः नास्ति।

(ख) दिगम्बराः गच्छति स्म।

उत्तर-दिक् अम्बरं यस्य सः गच्छति स्म।

(ग) विलासपुरे विलासा चतुष्पथम् अस्ति ।

उत्तर - विलासपुरे विलासा चतुर्णां पथानाम् समाहारः अस्ति ।

(घ) पितापुत्रौ सेवाश्रमम् अगच्छताम् ।

उत्तर - पिता च पुत्रश्च सेवाश्रमम् अगच्छताम् ।

प्रश्न-5 अधोलिखितेषु रेखाङ्कित पदानां (प्रकृति प्रत्यय)
संयोग्य-वाक्यानि पुनः लिखत -

अंक $1 \times 4 = 4$

(क) दिन + उग्र क्रिया मया सम्पन्ना ।

उत्तर-दैनिक क्रिया मया सम्पन्ना ।

(ख) निरखितान्मानन्देन अपूर्वं नैतृत्वं प्रदत्तम् ।

उत्तर-निरखितान्मानन्देन अपूर्वं नैतृत्वं प्रदत्तम् ।

(ग) वर्षे + ठक् परीक्षा कदा अस्ति ।

उत्तर - वार्षिकः परीक्षा कदा अस्ति ।

(घ) गङ्गा पवित्र + त्व + टाप् नदी अस्ति ।

उत्तर - गङ्गा पवित्रा नदी अस्ति ।